

Allemaal willen we
de hemel

Ander werk van Els Beerten

Lopen voor je leven (2003)

Els Beerten
Allemaal willen we
de hemel



Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2008

Elke overeenkomst met bestaande personen en situaties
berust louter op toevalligheden.

www.queridokind.nl

Dit boek werd uitgegeven met productiesteun van het Vlaams
Fonds voor de Letteren. De auteur ontving voor het schrijven van
dit boek een werkbeurs van het Nederlands en van het Vlaams
Fonds voor de Letteren.



Copyright text © 2008 by Els Beerten. Niets uit deze uitgave mag
worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of
op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van Em. Querido's Uitgeverij BV, Singel 262, 1016 AC Amsterdam.

Omslagontwerp Nanja Toebak
Omslagbeeld © Redux / Hollandse Hoogte
Foto auteur © Jan Simoen

ISBN 978 90 451 0619 9 / NUR 285

Voor Koen



'For us there is only the trying.
The rest is not our business.'

T.S. Eliot, *Four Quartets*



Proloog



1967

Onze Jef is dood

Jeanne lacht met mij als ik over de hemel begin. 'Remi,' zegt ze dan, 'de hemel zit in de kop van de mensen, meer is het niet.'

Ik geloof dat nog altijd niet. Dat de hemel alleen maar in de kop van de mensen zit. Onze Jef komt er al zeker in. Onze Jef is altijd al een held geweest, en nu hij dood is, nog meer. De paters vooraan in de kerk zeggen het, de mensen prevelen het, de poort van de hemel zal wijd open staan voor hem.

'Bidden wij voor de zielenrust van eerwaarde pater Claesen, en bidden wij tevens voor deze zwaarbeproeefde mensen. Dat God hun leed draaglijk moge maken.'

Dat zijn wij. De zwaarbeproeefde mensen. Wij buigen onze hoofden, wij bidden alle gebeden mee, onze Jef is dood en hij gaat naar de hemel.

Hij is niet doodgegaan aan een ziekte. Onze Jef was van ijzer, en hij was zeker honderd jaar geworden als hij niet in Congo tegen een boom was gereden. Op een boogscheut van zijn missiepost nog wel, op weg naar school. Want onze Jef was niet alleen pater, hij was ook nog onderwijzer, en met hart en ziel, schijnt het, want niks was hem te veel voor zijn mensen. En die dag gebeurt het: hij knalt met zijn jeep tegen een boom, de boom knakt in twee, valt op Jef en Jef is dood.

Een mens is iets raars. Eerst overleeft hij de oorlog in België, dan de oorlog in Congo, om ten slotte heel onnozel tegen een boom te verongelukken.

Twee paters van zijn orde zijn het ons Renée komen vertellen. Eerst dat hij dood was, toen dat hij al begraven was, en vervolgens dat ze in zijn geboortedorp een herdenkingsmis

voor hem wilden houden. Renée zei dat het goed was, daarna heeft ze mij opgebeld. Met onze kinderen op de achterbank zijn Jeanne en ik diezelfde dag nog vertrokken. We hebben aan één stuk gereden tot we voor de deur van Renée stonden.

Renée heeft me lang vastgepakt. 'We zijn hem kwijt,' zei ze, 'we zijn hem voorgoed kwijt, Remi.'

We hadden hem al jaren niet meer gezien. Hij kwam nooit met verlof uit Congo, hij was ginder veel te graag. En of we dat konden begrijpen, schreef hij.

We schreven terug dat we dat begrepen.

Onze Jef was een rare. Ik heb lang gewenst dat ik nog een andere broer had. Maar ik had er maar één, en dat was Jef. Misschien zijn helden altijd raar.

Ik weet wel waarom hij naar Congo vertrok. Het proces van Ward had hem ziek gemaakt. Niemand had gedacht dat het zo zou aflopen. Toen Jef na het proces thuiskwam, heeft hij eerst drie dagen op zijn bed gelegen zonder een woord te zeggen. Hij wilde niks eten, wilde niks drinken, hij lag daar maar. Mijn vader was in alle staten. Hij zei dat Jef zijn leven in handen moest nemen in plaats van in zijn bed dood te gaan. 'Kruip terug in de mijn,' brulde mijn vader, 'doe iets, lig daar niet zo als een levend lijk.'

Iedereen was over zijn toeren die dagen. Zelfs mijn moeder, ook al zei ze niks meer. Het enige wat ze nog deed, was de lakens onder zijn matras stoppen, zijn gordijnen opentrekken, en weer dicht en weer open. En weer dicht. Zijn haren kammen. Zijn gezicht wassen. Een spons tegen zijn lippen duwen.

Na drie dagen zonder eten en drinken kwam Jef de woonkamer in. Ik wil naar de missies, zei hij. En hij trok naar de missies. Geen voet heeft hij nog in de mijn gezet. De mijn was voorbij, Congo was de toekomst.

De fanfare speelt vandaag niet voor Jef. Ik begrijp dat. Jef is hier wel geboren, maar hij was allang niet meer vanhier.

De paters hebben hun eigen organist meegebracht. De man doet zijn best, maar gemakkelijk kan het niet zijn. Het orgel moet dringend gestemd worden, een kind kan dat horen. Maar niemand in de kerk kijkt ook maar één seconde op van de valse noten. Mensen zijn vreemde wezens. Alles worden ze gewend, ook de lelijke dingen.

Terwijl er niks mooiers is dan muziek. Ik geloof dat echt. Toen ik achttien werd, ging ik in Brussel muziek studeren, daarna kreeg ik een beurs voor Milaan. Jeanne en ik zijn er gebleven. Al jaren speel ik in het nationaal orkest van Italië, mijn instrument is nog altijd mijn trompet. Ward zou me saxofoon leren spelen. Het is nooit gebeurd. Een mens moet veel willen in het leven, maar hij mag niet alles willen.

Het lijkt of de lente vandaag begonnen is, de zon schijnt schandalig hard. Als ik uit de kerk kom, knijp ik mijn ogen half dicht tegen al dat licht. Iemand grijpt mijn handen vast. Het is zuster Melanie. Ik herken haar meteen, ook al is haar gezicht helemaal verrimpeld. Ze ziet eruit als honderd, en dat is ze waarschijnlijk ook. Ze overleeft ons allemaal.

‘Je broer was een held voor zijn mensen,’ zegt ze, terwijl ze mijn handen blijft vasthouden.

‘Ik weet het,’ zeg ik.

‘Ik zal voor hem bidden,’ zegt ze.

Ik blijf het niet snappen. Waarom er voor een held gebeden moet worden. Een held gaat vanzelf naar de hemel. Tenzij we onszelf allemaal iets wijsmaken, en alleen maar doen of er een hemel is.

Ik maak me daar niet te veel zorgen over.

We zien wel.

Jeanne zegt dat ook. Dat we wel zien.

Er was een tijd dat ze me het ellendigste manneke van de wereld vond. En nu hebben we drie kinderen. Drie gezonde kinderen. Samen een miljoen sproeten, en met Jeanne erbij minstens twee miljoen.

Ik ben een gelukkig mens.



Deel I



1945

Helden

De reis duurt veel te lang.

‘Martin, waar ga je naartoe?’

‘Naar de wc. Ben zo terug.’

Ik voel haar ogen op mijn rug. Ik draai me even om. Ze glimlacht naar me. Een dikke man rechts, een kleine grijze vrouw links van haar. De lege plek tegenover haar is de mijne. Verder nog twee vrouwen in onze coupé. Opeens draaien hun hoofden in mijn richting. Onze blikken kruisen elkaar. Ik voel hoe ze elke trek van mijn gelaat in zich opnemen.

Mijn gezicht verkramp. Ik kan het niet helpen, het gebeurt gewoon vanzelf. Isa knikt naar me, ze glimlacht nog steeds. Ik ken niemand die zo kan glimlachen als Isa.

Ik trek de deur achter me dicht en loop het gangpad in. De trein rijdt hard. Ik hou me vast aan de reling onder de ramen in de gang, terwijl ik richting toilet loop.

De wc is vrij.

Ik sta voor de spiegel.

Helden vertellen hun verhaal nooit zelf. Hun verhaal krijgen ze van hun omgeving. Er was eens, en toen deed de held iets heel strafs, en daarna leefde hij of zij voor altijd.

Ik zal nooit zo’n cadeau krijgen.

Mijn naam is Martin Lenz. Ik ben geboren in Berlijn. Onze wijk bestaat niet meer, maar ik nog wel. Mijn ouders bestaan niet meer. Mijn grootouders niet, mijn vrienden niet, de buurt waar ik vroeger woonde niet. Alleen ik.

Ik besta nog.

Engelse bommen waren het. Afgelopen oktober, terwijl ik

aan het front tegen de Russen vocht. Ik was niet thuis, ik had geluk. Stom onnozel geluk.

Mijn accent? Mijn moeder kwam uit Vlaanderen. Als kind leerde ik eerst Nederlands spreken, pas later Duits. Mijn vader was een Duitser. Ik ben als Duitser opgevoed.

Dit zijn mijn papieren. Twintig jaar. Zo oud ben ik.

Natuurlijk mis ik hen allemaal. Elke dag nog mis ik hen. Maar een mens moet verder met zijn leven.

We zijn onderweg naar Keulen, Isa en ik. Isa Hofmann. Met haar ga ik ooit trouwen. Ze is van Keulen afkomstig, de afgelopen jaren heeft ze als verpleegster aan het front gewerkt. Ik raakte gewond in Dresden, kwam terecht in het lazaret, Isa was de verpleegster die me verzorgde, en we zijn verliefd geworden.

Ik hoef niet meer terug naar het front. Aan mij hebben ze niets meer. Zodra ik kon zijn we naar het westen getrokken. Iedereen trekt dezer dagen toch naar het westen? Ik ben blij dat we naar haar ouders kunnen. Zoals ik al zei, een mens moet verder met zijn leven.

Ik haper niet meer. Ik heb het verhaal al zo vaak verteld, ooit zal het helemaal van mij zijn. Toch nog maar even opnieuw. Mijn naam is Martin Lenz. Ik ben geboren in Berlijn. Onze wijk bestaat niet meer. En al de rest ook niet meer.

De spiegel stelt me gerust. Ik knipper niet meer met mijn ogen. Mijn hoofd hou ik niet meer schuin. Recht in de ogen kijken maar niet de hele tijd, ruggengraat strak, handen stil. Niet met de vingers spelen.

Ik ben er nog wel, maar elke dag wordt het minder. Minder en minder, tot ik nog enkel mijn verhaal zal zijn. Dit éne. Hiermee zal ik kunnen leven.

Medaille

Mijn broer Jef is een held. Een echte. Het heeft zelfs in de krant gestaan. Hij heeft er ook een medaille voor gekregen. Die hangt al een week aan onze muur. Ze blinkt heel erg. 'Afblijven, Remi,' zegt mijn moeder als ik er maar een vinger naar uitsteek. Mijn moeder poetst de medaille elke dag. 'Wat onze Jef gepresteerd heeft, daar zijn geen woorden voor,' heeft ze al een keer of vijftig gezegd.

Als mijn vader het huis binnenkomt, gaat hij voor de medaille staan, met zijn armen gekruist en dan zucht hij diep: 'Ja. Ja ja.' En dat zo'n honderd keer per dag.

Onze Jef heeft geluk. Met zijn medaille komt hij zeker in de hemel. Hoeveel keer hij nu ook nog vloekt of liegt, ze zullen hem erin laten, ze zullen niet anders kunnen. Alle goede mensen komen in de hemel, zegt meneer pastoor, maar de helden voorop.

Had ik ook maar een medaille. Maar wie tien is, kan nog geen held zijn. Denk ik. Ik moet nog wat geduld hebben.

Het huis ruikt naar sigaretten, naar pijp en koffie. Het is zaterdag, en mijn moeder heeft vier taarten gebakken om de medaille te vieren. Ons huis is vol mensen. Mijn vader en mijn moeder, ikzelf, Jef natuurlijk, mijn zus Renée, de twee buurmannen en de twee buurvrouwen. De medaille is van de muur gehaald, zodat we haar van dichtbij kunnen bekijken. De koning staat erop, en iets in het Frans. Iets over dapper zijn, schijnt het.

Een held is natuurlijk dapper. Anders is hij geen held, zegt mijn moeder.

‘Dat hij maar niet terugkomt,’ zegt ze opeens.

Het wordt stil in huis.

Hij is Ward. Sinds de medaille aan de muur hangt, zitten ze de hele dag over hem te fezelen. En maar zwijgen als ik in de buurt kom.

‘Als ze hem te pakken krijgen, zullen ze hem zwaar straffen,’ zegt mijn vader. ‘Kijk maar eens wat ze met zijn moeder gedaan hebben, het mens zit nog altijd in de gevangenis, en zulke grote misdaden heeft ze toch niet begaan.’

Mijn moeder staat op en veegt een hele tijd haar handen af aan haar schort. ‘Wie weet of hij nog leeft,’ zegt ze.

Geschrokken kijk ik haar aan.

‘Natuurlijk wel,’ zegt mijn vader, ‘als hij dood was, hadden we het allang geweten. In een dorp als dat van ons blijft niks geheim.’

‘Het is allemaal zijn eigen stomme schuld.’ Renée staat op, haar stoel schuurt hard over de vloer. Ze gaat bij het raam staan en kijkt naar buiten. Alsof er een geweldig spektakel te zien is.

Even wordt het weer heel stil.

‘Wie wil er nog een stuk taart,’ zegt mijn moeder opeens. Voor iemand wat kan zeggen, heeft ze op ieders bord een stuk gelegd. Het is mijn derde. Straks krijg ik weer buikpijn van te veel.

‘Welke eigen stomme schuld?’

‘Daar ben je nog te klein voor,’ glimlacht mijn moeder.

‘Ik ben al tien,’ zeg ik kwaad.

‘Juist,’ glimlacht ze. ‘Wie wil nog wat koffie?’ Meteen staat ze op en giet elk kopje boordevol. De kamer loopt weer vol met gebabbel, alsof ik niks gezegd heb, helemaal niks.

Ik móét het weten. Wat er met Ward is. En of hij nog terugkomt. Ik sta op en loop naar Renée. Ward is haar lief geweest, dus zij kan het weten. Ik trek aan haar arm. ‘Wanneer komt hij terug?’ fluister ik.

‘Weet ik veel,’ fluistert ze terug.

Zij weet het dus ook niet. En het kan haar niks schelen.

'Hij heeft het me beloofd,' fluister ik.
Ze haalt haar schouders op.
'Hij zou me saxofoon leren,' zeg ik.
Ze schudt haar hoofd. 'Ach, Remi.'
'Wat is er met Ward?' vraag ik luid.
'Hou toch je mond, kleine,' zegt Jef. Hij kijkt me aan of ik
een stuk vuil ben. Terwijl ik gewoon een vraag heb gesteld.
'Ward is mijn vriend,' zeg ik kwaad.
Mijn moeder glimlacht naar me. 'Later vertel ik je alles.'
Later, altijd later. Alsof ik nu nergens tegen kan.
'Laten we op onze Jef klinken. Op onze Jef en op zijn me-
daille,' zegt ze.

Ik loop naar buiten. Het regent een beetje.

Ik heb Ward allang niet meer gezien, maar ik ben hem niet
vergeten. Hij heeft me leren fluiten op al mijn vingers. Uren
hebben we geoefend, tot ik het kon. En toen ik het kon, was
het voor altijd.

Jef kan niet eens fluiten, laat staan op zijn vingers.

Wat ik wil

Nog een maand of vier en ik heb mijn diploma van het middelbaar onderwijs op zak. Ik mag kiezen wat ik daarna wil doen: werken of verder studeren.

Mijn moeder zegt dat ik een talent voor muziek heb en dat ik 'iets met muziek' moet doen. Ga naar Hasselt, Renée, heeft ze gezegd, naar de muziekschool, dan kom je er vanzelf wel achter.

Mijn vader zegt dat ik geluk heb, want ik mag kiezen. En dat ik gerust mag weten dat ik dat aan mijn moeder heb te danken. Want als het aan hém lag, ja dán. En dat hij het niet snapt. Waarom vrouwen het zich zo moeilijk maken, ze hebben thuis al werk genoeg.

Jij bent geen vrouw, dus je kunt dat niet snappen, had mijn moeder tegen hem gezegd.

Hier sta ik nu te wachten op de tram naar Hasselt.

Wat ik zelf wil, ik weet het niet.

Jef mocht ook verder studeren, maar hij trok naar de mijn. Iedereen werkte in de mijn, zei hij, zo erg kon het dus niet zijn.

Mijn vader werkt er ook. Het is wél erg, zei hij, Jef zou er nog wel achter komen, hij was gewoon bang om zijn vleugels uit te slaan, groter schrikschijter dan onze Jef kende hij niet. Onderwijzer moest hij worden, of advocaat. Notaris, of dokter. Dat waren de mannen die de wereld lieten draaien, zei mijn vader.

De wereld zou zonder hem ook draaien, zei Jef, en dat hij wel in de mijn zijn vleugels zou uitslaan. En het moest afgelopen zijn met hem schrikschijter te noemen.

Sinds de foto in de krant en de medaille aan de muur kan onze Jef niks meer verkeerd doen. Mijn vader blijft maar zwaaien met wierook terwijl Jef niets anders doet dan grommelen dat het al lang goed is. Hij moet het nog gewend worden om een held te zijn. Want dat is hij. Ook al werkt hij in de mijn en is hij geen dokter geworden. Terwijl Ward. Een dikke lafaard is hij. Als hij terugkomt, schieten ze hem dood, zegt mijn vader, want zo gaat dat met verraders.

Hij zegt dat soort dingen als Remi niet in de buurt is. Remi leeft nog altijd in een sprookjesland waar vrienden voor altijd vrienden blijven. En Ward was zijn grote vriend. En mijn lief. Mijn eerste, mijn liefste.

Ik weet zelfs niet meer hoe zijn sax klinkt.

Mijn moeder, gisteravond.

En Renée, hoe graag heb je hem gezien?

Heel graag.

Hoe graag is dat? Als het huis in brand staat en hij zit erin, wat dan?

Vroeger zou ik naar binnen zijn gerend.

Vroeger?

Natuurlijk. Nu hoeft hij niet meer af te komen.

Nooit meer?

Maar ma toch. Natuurlijk nooit meer.

Hoe mijn moeder daarop knikte, bijna tot haar hoofd van haar lijf viel. Ze knikte tegen mij én tegen zichzelf. Kind, zei ze toen, het had allemaal anders moeten lopen.

Maar het is gelopen zoals het gelopen is.

De tram is er, ik stap in.

Een paar haltes verder komt een man naast me zitten, ik schat hem vijftig, maar hij kan evengoed dertig zijn. 'Mag ik, juffrouw?' vraagt hij.

Het is Renée, niet juffrouw. Ik denk het, ik zeg het niet. Mijn naam krijgt hij niet. 'Ga uw gang,' zeg ik en draai mijn hoofd naar het raam.

Voor alle zekerheid heb ik mijn trompet meegenomen, ze zit in de instrumentenkist op mijn schoot. Ik zal wel iets moeten spelen, hoe komen ze er anders achter in welk jaar ik hoor?

‘Gaat u ook naar Hasselt?’ vraagt hij.

Dat zijn uw zaken niet, wil ik zeggen. Ik knik.

‘Ik ook,’ zegt hij.

En dan, denk ik.

‘Bent u uit de buurt?’

Ik zucht. Waarom houdt hij niet gewoon zijn mond?

‘Waar u vandaan bent?’ herhaalt hij.

Als ik niet antwoord, blijft hij verder vragen. Ik vertel het hem.

‘Ik ken de naam,’ zegt hij, ‘dat is alles.’

Ik knik kort en draai mijn hoofd naar het raam. Natuurlijk kent hij het niet, ons dorp is amper een voorschoot groot. Wat huizen, wat winkels, een plein met een kerk, een gemeentehuis en een fanfarezaal. Ons Verlangen, zo heet de zaal, én de fanfare.

We waren allemaal lid van Ons Verlangen, mijn vader, Jef, en ik. En toen kwam Ward erbij. Als er iemand een talent voor muziek had, was hij het wel. Ik heb dat later nooit begrepen. Hoe iemand zo prachtig kon spelen en tegelijk zulke rare gedachten in zijn hoofd had.

Niemand weet waar hij nu is. Hij zal wel gehoord hebben wat er met zijn soort gebeurt, hij zal niet terugkomen, zo slim is hij wel. *Zijn soort*. Dat ik ooit zo over mijn lief zou praten.

Ik heb het altijd geweten, zegt mijn vader als het over Ward gaat.

Hij heeft helemaal nooit iets geweten. Hij zag Ward even graag als wij allemaal. Iedereen zag hem graag.

‘Welk instrument zit erin?’

Ik schrik op van zijn stem, veel te dicht bij mijn oor. Waarom laat hij me niet gewoon gerust? ‘Een trompet.’

‘Ik hou veel van muziek.’